

นวัตกรรมการสอนตามพุทธวิถีใหม่*

Innovative teaching, the new Buddhist way

สิน งามประโคน**

Sin Ngamprakon

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Hanna13122540@gmail.com

Received: October 23, 2022

Revised: November 23, 2022

Accepted: November 24, 2022

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการสอนตามพุทธวิถีใหม่บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอนวัตกรรมการสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ปรับจากการผลการวิจัยกล่าวถึงหลักการสอนของพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงมีหลักการสอน เทคนิคการสอน สื่อประกอบการสอนและทรงมีเป้าหมายเจาะจงในการเลือกสอน เพื่อช่วยคนเหล่านั้นให้พ้นทุกข์โดยยกกรณีการสอนกลุ่มปัญจวัคคีย์และนักบวชชฎิลสามพี่น้องพบว่า การเรียนรู้ผ่านอายตนะภายใน และอายตนะภายนอก โดยสร้างศรัทธา และแรงจูงใจในการเรียนเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : นวัตกรรมการสอน ; พุทธวิถีใหม่

Abstract

Innovative teaching according to the new Buddhist way, this article aims to propose innovative teachings of the Buddha that adapted the research results to mention the teaching principles of the Buddha. The Buddha has teaching principles, teaching techniques, teaching aids and having specific goals in teaching to save those people from suffering. By the case of teaching the five ascetics who eventually became followers of the Buddha (the Panchawakkey) and priest ๓ brothers, it was found that learning through internal sense-fields and the external sense-fields by building faith and motivation to study as well.

Keywords : Innovative teaching; the new Buddhist way

* บทความนี้ได้พัฒนามากจากหนังสือรวบรวมบทความมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่พิมพ์เนื่องในงานครบรอบวันสถาปนา “๑๓๕ ปี มหาจุฬา” ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕.

** รศ.ดร.สิน งามประโคน Assoc.Prof.Dr.Sin Ngamprakon

บทนำ

การสอนเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ได้วิวัฒนาการมายาวนานแล้วเมื่อย้อนรอยจากประวัติพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าเจ้าทรงได้ตรัสรู้ธรรม นำความรู้ที่นั่นมาเผยแพร่เพื่อสอนคนในโลกนี้ให้เข้าใจหลักธรรมที่ถูกต้องโดยมีเป้าหมายคือการพ้นทุกข์ พระพุทธองค์ทรงมีหลักการสอน เทคนิคการสอน สื่อประกอบการสอนและทรงมีเป้าหมายเจาะจงในการเลือกสอน เพื่อช่วยคนเหล่านั้นให้พ้นทุกข์ ซึ่งมีหลายกรณีมาก เช่น การสอนกลุ่มปัญญาวัคคีย์ และชฎิลสามพี่น้อง เป็นต้น ซึ่งท่านเหล่านี้ล้วนแต่พระพุทธองค์ทรงต้องรีบไปสอนมิเช่นนั้นจะสายเกินไปและพุทธวิธีใหม่ในการสอนแต่ละคนนั้นดูอาจจะคล้ายกันแต่ข้อเท็จจริงแตกต่างกันด้วยปัญหาหรือความทุกข์ไม่เหมือนกันโดยมีเป้าหมายตรงกันคือการช่วยให้พวกเขาพ้นทุกข์ นี่คือนวัตกรรมการสอนที่เป็นเลิศในโลก

ดังนั้น พระพุทธเจ้าเป็นบรมครูที่ยิ่งใหญ่ในการสอน จนได้รับการยกย่องว่าพระองค์ทรงเป็นครูของมนุษย์และเทวดา ดังที่ปรากฏในภาษาบาลีว่า สตถา เทวมนุสสานิ ด้วยเหตุนี้เพื่อให้เข้าชุดในบทความนี้ขอให้คำนิยามตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน^๑ คำว่า นวัตกรรม (innovation) หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลกจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ เป็นต้น โดยขอเลือกกรณีการสอนตามพุทธวิธีใหม่ในพระไตรปิฎก ที่เห็นว่าแนวทางการสอนของพระพุทธเจ้าสามารถมาประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยอย่างน่าสนใจมาก

หลักการสอนทั้งศาสตร์ตะวันตกและตะวันออกแบบพุทธศาสตร์

การสอนที่ดีควรนำทฤษฎีปัญหา มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้หลากหลายวิธีตามระดับพื้นฐานของผู้เรียน ดังนี้^๒

๑. เมื่อผู้เรียนแต่ละคนมีเขavnปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกัน ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถส่งเสริมปัญญาหลาย ๆ ด้าน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน

๒. พุทธนวัตกรรมการสอนจะพบว่า พระพุทธองค์ทรงใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกัน

๓. ผู้เรียนแต่ละคนมีเขavnปัญญาแต่ละคนไม่เหมือนกัน

เมื่อนำแนวคิดทฤษฎีตะวันตกมาพิจารณากับพุทธนวัตกรรมการสอน ในพระไตรปิฎก พบว่า พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการสอนลึกซึ้งกว่านั้นอีก คือ พระพุทธองค์ทรงใช้พุทธวิธีสอนคนที่มีจริต

^๑ พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/นวัตกรรม> [๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๕]

^๒ ทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

แตกต่างกันและภูมิหลังและภูมิปัญญาที่ต่างกันโดยตรงเปรียบเทียบคนเหมือนดอกบัว ๔ ประเภท ซึ่งสามารถสังเคราะห์นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษา และสถานที่อื่น ในสังคมปัจจุบัน ได้เป็น ๕ ประเด็นอย่างชัดเจน ดังนี้

๑. ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงอัธยาศัยของผู้เรียนแต่ละบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งมีลักษณะ ดังนี้
 - ๑) สอนโดยพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ๒) สอนให้เหมาะสมกับภูมิหลังและภูมิปัญญาของผู้เรียน
 - ๓) สอนโดยคำนึงถึงความพร้อมของบุคคล
 - ๔) สอนให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง
 - ๕) สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
 - ๖) สอนเอาใจใส่เป็นรายบุคคล
 - ๗) สอนช่วยเหลือผู้มีปัญหาพิเศษ
๒. เนื้อหาหรือเรื่องที่สอนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งแยกเป็นกลุ่มพระภิกษุ และกลุ่มฆราวาส โดยมีหลักการดังนี้
 - ๑) จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน
 - ๒) สอนเรื่องง่ายไปหายาก
 - ๓) สอนเนื้อหาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัวและสามารถสัมผัสได้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยประสบการณ์โดยตรง
 - ๔) สอนมีเหตุผลและสอนสิ่งที่มีความหมายสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ด้วยตนเอง
 - ๕) สอนเท่าที่จำเป็นพอดีเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนที่สามารถรับรู้และเข้าใจได้ตามระดับสติปัญญา ไม่ใช่สอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก
๓. การกำหนดรูปแบบการสอนให้สอดคล้องเนื้อหา ปัญหา ความต้องการ และอัธยาศัยของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย
 - ๑) การสอนแบบสนทนา ถาม-ตอบ
 - ๒) การบรรยาย
 - ๓) การตอบปัญหาและการวางกฎระเบียบข้อปฏิบัติให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของอัธยาศัยของผู้เรียน
๔. การเลือกใช้เทคนิคและศิลปะการสอนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมีบรรยากาศที่ดีและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายซึ่งมีองค์ประกอบแต่ละด้าน คือ ด้านเทคนิคการสอนสามารถเลือกใช้ได้ดังนี้

- ๑) การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปไมย
 - ๒) การเล่าเรื่อง
 - ๓) การยกอุทาหรณ์
 - ๔) การสื่ออุปกรณ์ธรรมชาติ
 - ๕) การใช้เหตุการณ์ปัจจุบันหรืออดีต
 - ๖) กรณีตัวอย่าง
๕. การปฏิบัติเป็นแบบอย่างและการเลือกใช้ศิลปะการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ดังนี้
- ๑) สอนให้รู้เรื่องเบิกบาน
 - ๒) พาไปดูตัวอย่าง
 - ๓) เร้าใจให้เกิดกำลังใจ
 - ๔) อธิบายให้แจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูด้วยตา
 - ๕) สร้างแรงจูงใจชวนให้ปฏิบัติตามได้รับประโยชน์สูงสุด
 - ๖) ประเมินผลการเรียนโดยผู้เรียนประเมินตนเองและประเมินผลโดยผู้สอน^{๑)}

นวัตกรรมการสอนพุทธวิธีใหม่

รูปแบบการสอนของพระพุทธเจ้า ที่พบมากในพระไตรปิฎก จะเน้นตรงปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ดังนี้

๑. การสอนแบบสนทนา ถาม-ตอบ ซึ่งในพระไตรปิฎก ปรากฏมาก การสอนวิธีนี้ในปัจจุบันไม่ถือเป็นรูปแบบการสอน ถ้าจะมีการสนทนากันระหว่างพระภิกษุกับคฤหัสถ์ มักจะสนทนากันเรื่องปัญหาโลก ๆ เช่นเรื่องการเมืองและอื่น ๆ แต่ก็มีการสอนนาธรรม โดยคฤหัสถ์มีปัญหาในการดำเนินชีวิต พระภิกษุก็นำหลักธรรมมาประกอบการสนทนาแนะนำให้ประพฤติปฏิบัติตามเหมาะสม เรื่องนี้ควรที่จะศึกษาวิธีการในพระไตรปิฎกแล้วนำมาใช้ให้มากยิ่งขึ้น การสอนแบบสนทนาถาม-ตอบในพระไตรปิฎก เป็นการสอนที่ตรงประเด็นปัญหาชีวิตของผู้เรียนที่ดีที่สุด

๒. การสอนแบบการบรรยายนั้น ในปัจจุบันใช้มาก การประยุกต์วิธีการในพระไตรปิฎกมาใช้ นั่นก็คือที่ตัวผู้สอนที่จะต้องศึกษาเนื้อหาข้อธรรมเลือกให้เหมาะสม ปัจจุบันประชาชนปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน (พ้นทุกข์) การสอนเหมือนนายแพทย์ที่จัดยาตรงกับอาการป่วยที่คนไข้เป็นอยู่ต้องมีการตรวจก่อนคนไข้ก่อน ก่อนบรรยายต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ตรงตามที่ต้องการเรียนรู้

^{๑)} สีน งามประโคน, การวิเคราะห์พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (๒๕๕๙), หน้า ๘๙.

๓. การตอบปัญหาและการวางกฎระเบียบข้อปฏิบัติให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของอัยยาศัยของผู้เรียน เป็นวิธีการที่กำหนดใช้ในสถานศึกษาเป็นส่วนมาก ผู้สอนต้องศึกษาหลักการที่จะนำมาแก้ปัญหาทางธรรม ซึ่งคนส่วนมากก็มีความสงสัยคล้ายกับประชาชนในยุคพุทธกาล ข้อมูลที่จะใช้ศึกษาโดยตรงก็มีหนังสือมิลินทปัญหาเป็นตัวอย่างที่ดี

๔. การเลือกใช้เทคนิคและศิลปะการสอนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปไมย การเล่าเรื่อง การยกอุทาหรณ์ การสื่ออุปกรณ์ธรรมชาติ การใช้เหตุการณ์ปัจจุบันหรืออดีต กรณีตัวอย่าง ในพระไตรปิฎกปรากฏว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้สื่อที่เป็นสิ่งแวดล้อมพระองค์เป็นสื่อธรรมชาติประกอบการแสดงธรรมแก่บริษัท ในปัจจุบันนี้การใช้เทคนิคในการสอนมีมาก

๕. การประเมินผลการเรียนโดยผู้เรียนประเมินตนเองและประเมินผลโดยผู้สอนนั้น ในพระไตรปิฎกปรากฏว่า พระพุทธเจ้าทรงประเมินบุคคลผู้ที่ฟังธรรมตามความเป็นจริงซึ่งแบ่งเป็น ๔ กลุ่มคือ

บุคคลผู้เป็นอุคฆฏิตัญญู ผู้บรรลุนิพพานพร้อมกับเวลาที่ท่านยกหัวข้อขึ้นแสดง

บุคคลผู้เป็นวิปจิตัญญู ผู้เมื่อเขาอธิบายเนื้อความแห่งภาสิตโดยย่อให้พิสดาร จึงบรรลุนิพพาน

บุคคลผู้เป็นเนยยะ ผู้บรรลุนิพพานโดยลำดับ คือ โดยการแสดง การถาม การมนสิการโดยแยกคาย การเสพ การคบ การเข้าไปนั่งใกล้กัลยาณมิตร

บุคคลผู้เป็นปทปรมะ ผู้ฟังก็มาก กล่าวก็มาก ทรงจำก็มาก บอกสอนก็มาก แต่ไม่ได้บรรลุนิพพานในธรรมชาตินั้น^๔

บุคคล ๔ กลุ่มนี้ พระพุทธเจ้าทรงประเมินจากกลุ่มบุคคลที่ฟังธรรมของพระองค์ เป็นการประเมินตามความเป็นจริงที่ปรากฏชัดโดยพระองค์เอง ในพระไตรปิฎกไม่ปรากฏการที่บุคคลผู้ฟังประเมินตนเอง ไม่มีรูปแบบอย่างนี้ ปัจจุบันวิธีการเรียนการสอนได้กำหนดรูปแบบที่ต่างออกไป ถือว่าเป็นความเจริญก้าวหน้าในการเรียนการสอนแต่มีเฉพาะในสถานศึกษา ในการแสดงพระธรรมเทศนาหรือปาฐกถาไม่มีการประเมินใด ๆ ทั้งสิ้น

การออกแบบการสอนของพระพุทธเจ้าครั้งแรกด้วยการแสดงธรรมให้แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ คน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้พุทธวิธีหลากหลายแบบ เริ่มจากรู้ภูมิหลัง ภูมิธรรมของผู้เรียน กำหนดเนื้อหาการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทรงใช้วิธีการสอน รูปแบบการสอน สื่อประกอบการสอน ความพร้อมของผู้เรียน และประเมินผลการสอนด้วยพระองค์เองตามความเป็นจริง หลังจากทรงพิจารณาเป้าหมายการสอนทุกคน ซึ่งผู้เขียนขอยกตัวอย่างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการสอนพระสาวกที่สำคัญในสมัยนั้น เพราะเป็นผู้เลิศด้วยปัญญาประกอบกรณำเสนอดังต่อไปนี้

^๔ ดูรายละเอียดใน อภ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๔๘-๑๕๑/๑๘๖-๑๘๗.

เมื่อจะกล่าวถึงการสอน จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ สอนใคร คือผู้เรียน สอนอะไร คือเนื้อหา การสอน สอนอย่างไร คือ วิธีการสอนหรือรูปแบบการสอน ใช้สื่ออะไรช่วยสอน และผลการสอนเป็นอย่างไร คือการวัดและประเมินผล สุดท้ายผู้เรียนได้รับความรู้และนำความรู้ไปสร้างประโยชน์อะไรให้กับตนเอง และคนอื่นอย่างไร ดังนั้นการสอนให้มีเป้าหมายชัดเจนคือ การหลุดพ้นจากความทุกข์ได้พบความจริง ดังที่กล่าวว่า มีดมาก็สว่างไป หรือจุดไฟในมืดให้สว่างไสว ถ้าครูทำได้อย่างนี้กล่าวว่าสุดยอดการสอนที่ดี

ขอยกตัวอย่างพุทธวิธีการสอนโดยเข้าใจธรรมชาติผู้เรียนมีตัวอย่างดังนี้

กรณีพระอัญญาโกณฑัญญเถระ

พระอัญญาโกณฑัญญเถระได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์องค์แรกในโลกเดิมท่านเป็นบุตรพราหมณ์มหาศาล เกิดในบ้านโทณวัตถุกรุงกบิลพัสดุ์มีความรู้ด้านไตรเพทและเชี่ยวชาญในลักษณะมนต์คือมนต์ทำนายลักษณะ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะตรัสถามพระสุทนต์ได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทนต์โพรตให้เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาเลี้ยง โภชนาหารในพระราชพิธีทำนายพระลักษณะและชื่อนามพระนามตามชาติตติยราชประเพณีแล้วรับสั่งให้เลือก พราหมณ์ ๘ คนจากพราหมณ์ทั้งหมดเพื่อทำนายพระลักษณะ

โกณฑัญญพราหมณ์เป็นหนึ่งในจำนวนพราหมณ์ ๘ คน นั้นและมีอายุน้อยที่สุดในคณะพราหมณ์ทั้ง ๘ ได้ตรวจดูพระลักษณะแล้ว ๗ คนแรกทำนายไว้เป็นสองแนวทางคือ ๑) ถ้าพระราชกุมารดำรงอยู่ในเพศ ฆราวาสจักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๒) ถ้าเสด็จออกผนวชจักได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นศาสดา เอกในโลก

ท่านโกณฑัญญพราหมณ์ได้ทำนายเป็นอย่างเดียวว่า “พระราชกุมารจักเสด็จออกผนวชและจักได้ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาเอกในโลกแน่นอน” แล้วได้ตั้งปณิธานไว้ว่าหากพระราชกุมารทรงออก ผนวชเมื่อไรแล้วหากตนเองยังมีชีวิตอยู่ก็จะขอออกบวชตาม

ต่อมาเมื่อพระสิทธัตถะตรัสถามเสด็จออกผนวชแล้วท่านโกณฑัญญะจึงได้ไปชักชวนบุตรของ พราหมณ์ทั้ง ๗ ผู้ร่วมทำนายลักษณะให้ออกบวชด้วยกันแต่มีเพียง ๔ คนเท่านั้น คือ

(๑) วัปปะ (๒) ภัททิยะ (๓) มหานามะ (๔) อัสสชิที่ออกบวชตามรวมเป็น ๕ คนเรียกว่า ปัญจวัคคีย์ เมื่อออกบวชแล้วได้เดินทางไปสืบเสาะหาพระมหาบุรุษตามที่ต่าง ๆ กระทั่งได้มาพบพระองค์กำลังบำเพ็ญ เพียรอยู่ ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมและพากันเข้าไปปฏิญญากรำรุกทำกิจต่าง ๆ ด้วยความหวังว่าเมื่อ พระมหาบุรุษได้ตรัสรู้แล้วจักแสดงธรรมให้ตนตรัสรู้ตามบ้าง

ในขณะนั้นพระมหาบุรุษทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาอย่างยิ่งยวดจนพระวรกายชুবวมและกาลเวลา ล่วงเลยไปได้ ๖ ปีก็ไม่ได้บรรลุผลตามที่พระองค์ทรงมุ่งหวังไว้ทรงพิจารณาว่าการทำทุกกรกิริยา เช่นนี้ไม่ใช่ทางแห่งการตรัสรู้เป็นแน่จึงเลิกวิธีการทรมาณตนนั้นเสียหันกลับมาเสวยพระกระยาหารทำให้มี

พระวรกายกลับเป็นปกติดังเดิมและทรงเริ่มบำเพ็ญความเพียรทางจิต ซึ่งพระองค์เชื่อว่าจักเป็นทางที่จะตรัสรู้ได้^๕ (บำเพ็ญทุกกรกิริยา)

ฝ่ายปัญจวัคคีย์ไม่ทราบพระประสงค์ต่างพากันคิดว่า พระมหาบุรุษทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาซึ่งเป็นการกระทำที่ทำได้ยากยิ่งมาตั้ง ๖ ปี ยังไม่บรรลุธรรมอะไรมาบัดนี้กลับกลายเป็นคนมักมากเสียแล้วหนทางที่จะบรรลุมรรคผลคงไม่มีแน่นอนจึงหมดความเลื่อมใสแล้วพากันหลีกหนีไปอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

เมื่อพระมหาบุรุษได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าแล้วทรงดำริถึงบุคคลผู้สมควรได้ฟังเทศนาครั้งแรกของพระองค์อันดับแรกทรงรำลึกถึงอาจารย์สองท่านคือ อาฬารดาบสและอุทกดาบส แต่ทั้งสองก็ได้สิ้นชีพไปก่อนแล้วจากนั้นทรงรำลึกถึงนักบวชปัญจวัคคีย์ที่ปรนนิบัติบำรุงพระองค์ในคราวที่ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาว่า เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาแก่กล้าพอที่จะแสดงธรรมโปรดได้เมื่อทรงทราบว่าขณะนี้พวกเขาพักอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันจึงเสด็จดำเนินไปจนถึงที่ปัญจวัคคีย์พักอยู่ ฝ่ายปัญจวัคคีย์ครั้งนั้นเห็นพระพุทธองค์กำลังเสด็จมาแต่ไกลจึงนัดหมายกันว่าพระสมณโคดมได้คลายความเพียรกลับกลายเป็นผู้มักมากกำลังเสด็จมาที่นี่เราทั้งหลายไม่พึงอริบาทไม่พึงลุกขึ้นยืนต้อนรับและไม่พึงรับบาตรและจีวรจักปูลาดอาสนะไว้เท่านั้นหากพระองค์ประสงค์ก็จะประทับนั่งเอง

ครั้งพระพุทธองค์เสด็จมาถึงนักบวชทั้ง ๕ พากันลืมน้อยคำที่ได้นัดหมายกันไว้กลับลุกขึ้นต้อนรับอย่างนอบน้อมแต่ยังพากันใช้คำทักทายว่า “อาวุโส” และเรียกพระองค์ว่า “โคดม” ซึ่งเป็นคำที่แสดงความไม่เคารพพระพุทธองค์ทรงห้ามแล้วตรัสว่า **พวกเธออย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย บัดนี้ เราตถาคตได้ตรัสรู้มตธรรมแล้วเธอทั้งหลายจงตั้งใจฟังเถิดเราจักแสดงธรรมให้ฟังเมื่อพวกเขาปฏิบัติตามธรรมที่เราสอนไม่นานจักบรรลุอมตธรรม แต่พวกปัญจวัคคีย์ยังไม่เชื่อพระพุทธองค์ตรัสซ้ำถึง ๓ ครั้งในที่สุดจึงมีพระดำรัสเตือนสติให้ปัญจวัคคีย์ระลึกถึงความหลังว่า “ท่านทั้งหลายจำได้หรือไม่ว่าวาจาเช่นนี้เราเคยกล่าวกับพวกท่านหรือไม่”**

นักบวชปัญจวัคคีย์คล้อยตามพระดำรัสระลึกได้ว่า พระพุทธองค์ไม่เคยตรัสเช่นนี้มาก่อนจึงตั้งใจฟังธรรมเทศนาด้วยความเคารพพระพุทธองค์จึงแสดงพระธรรมเทศนาชื่อ อัมมจักกัปปวัตตนสูตรซึ่งเป็นเทศนากันต์แรก ในเวลาจบพระธรรมเทศนาธรรมจักขุ (ดวงตาเห็นธรรม) ได้เกิดแก่โกณฑัญญะว่า **“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งนั้นทั้งหมดย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา”**

หลังจากที่ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วโกณฑัญญะได้กราบทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ประทานอุปสมบทให้ด้วยพระดำรัสว่า **“เธอจงเป็นภิกษุมาเถิดธรรมอันเรากล่าวดีแล้วเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”** พอจบพระวาจาโกณฑัญญะ ก็อุปสมบทเสร็จเป็นภิกษุ

^๕ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย), ๑๒/๑๕๕-๑๖๑/๑๕๗-๑๖๕, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๓๒-๓๓๕/๔๐๑-๔๐๕.

รูปแรกในพระพุทธศาสนาและการบวชด้วยวิธีนี้เรียกว่าเอหิภิกขุอุปสมบท (ตรงกับวันเพ็ญอาสาฬหมาส ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘) ในวันต่อ ๆ มาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมโปรด ๔ ท่านในกลุ่มปัญจวัคคีย์ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิจนได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันและอุปสมบททั้งหมด พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าภิกษุปัญจวัคคีย์มีบารมีแก่กล้าพอที่จะบรรลุธรรมเบื้องสูงแล้วจึงตรัสเรียกทั้งหมดมา และทรงแสดงธรรมเทศนาที่อนัตตลักขณสูตรโปรดเมื่อจบพระธรรมเทศนาปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ก็ได้บรรลุ พระอรหัตผลขณะนั้นมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลกรวมกับพระพุทธองค์ด้วยเป็น ๖ รูป^๖

ผลการสอนหลังจากที่พระอัญญาโกณฑัญญะได้ฟังการบรรยายธรรมจากพระพุทธเจ้า

๑. เป็นพุทธสาวกคนแรกที่บรรลุอริยธรรม
๒. เป็นภิกษุสาวกผู้เลิศด้วยรู้ราตรีนาน (รัตตัญญู) ดังที่ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายบรรดาภิกษุสาวกของเราผู้รัตตัญญูผู้รู้ราตรีนานอัญญาโกณฑัญญะเป็นเลิศ”^๗ ดังนี้
๓. เป็นผู้ถ่อมตนไม่มีมานะ (ความถือตน) ว่าตนเองคือสาวกท่านแรก รู้กาลรู้วัยของตนจึงหลีกเลี่ยงไปจำพรรษาในป่าเพื่อมิให้พระอัครสาวกต้องลำบากในการทำความเคารพท่าน ท่านจากพระศาสดาถึง ๑๒ ปี ในเวลาจะปรินิพพานท่านเข้าเฝ้ากราบทูลลาพระศาสดาแทบจะไม่มีใครรู้จักหรือจำท่านได้ ท่านจึงต้องประกาศชื่อท่านว่าโกณฑัญญะมิให้มหาชนเข้าใจผิดว่าท่านต้องการความสำคัญความเด่นดัง
๔. พระวังคีสะกล่าวชมเชยพระอัญญาโกณฑัญญะต่อหน้าพระพักตร์ว่า “พระโกณฑัญญะนี้เป็นผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธองค์เป็นผู้มีความเพียรเครื่องก้าวหน้าอย่างแรงกล้าเป็นผู้ได้ธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขทั้งหลายอันเกิดจากวิเวกเนื่องนิตยคุณอันใดอันพระสาวกผู้ทำตามคำสอนของพระศาสดาพึงบรรลุคุณอันนั้นทุกอย่างอันพระเถระนั้นเป็นผู้ไม่ประมาทศึกษาอยู่บรรลุแล้วโดยลำดับพระเถระนี้เป็นผู้มีอายุมากเป็นผู้ได้วิชา ๓ เป็นผู้ฉลาดในเจโตปริยญาณ (การกำหนดรู้ใจผู้อื่น) เป็นทายาทของพระองค์ให้ไว้อยู่ซึ่งพระบาททั้งสองของพระศาสดาดังนี้”^๘

๕. ท้าวสักกเทวราชประกาศความเลื่อมใสของพระองค์ต่อพระเถระภายหลังฟังธรรมของท่านว่า “ข้าพเจ้าได้ฟังธรรมมีรสอันประเสริฐจึงเกิดความเลื่อมใสอย่างยิ่งธรรมอันคลายความกำหนดเพราะไม่ยึดถือมั่นโดยประการทั้งปวงพระผู้เป็นเจ้าได้แสดงแล้ว” ท่านแสดงธรรมแก่สัททิวาหาริกของท่านผู้ไม่เชื่อฟังก่อนเข้าไปอยู่ป่าถึง ๑๒ ปีว่า “ภิกษุผู้มีใจฟังชานกลับกลอกคบแต่มิตรที่เลวทรามถูกคลื่นซัดให้จมอยู่ในห้วงน้ำ คือ สังสารส่วนภิกษุผู้มีใจไม่ฟังชานไม่กลับกลอกมีปัญหารักษาตัวรอดสำรวมอินทรีย์คบหากัลยาณมิตรเป็นนักรบราญ์พึงทำที่สุดแห่งทุกข์ได้”^๙

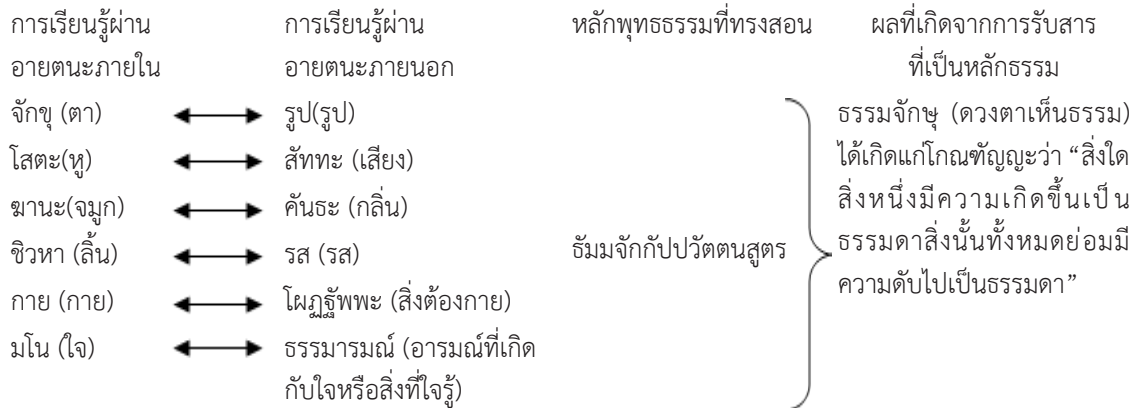
^๖ คุรยละเอียดใน วิ.ม. ๔ (ไทย) ๔/๑๐-๒๔/๑๕-๓๑, อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๘๘/๒๕, วิ.ม.อ. (ไทย) ๓/๑๐-๒๔/๒๑-๒๕, อง.เอกก.อ. (ไทย) ๑/๑๘๘/๑๕๗-๑๗๐, ชุ.เถร.อ. (ไทย) ๒/๓๕๘-๓๗๐.

^๗ คุรยละเอียดใน อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๘๘/๒๕.

^๘ คุรยละเอียดใน ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๒๕๕-๑๒๕๗/๕๔๔.

^๙ คุรยละเอียดใน ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๖๗๓/๕๕๕

จากการฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าของพระอัญญาโกณฑัญญะนั้นท่านได้ใช้ประสาทในการรับฟังซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการบรรลุธรรมของท่าน ผู้เขียนจึงสังเคราะห์พุทธนวัตกรรมการสอนได้ ดังภาพที่ ๓.๓ ต่อไปนี้

ภาพที่ ๑ พุทธนวัตกรรมการสอนแบบบรรยายธรรมพระอัญญาโกณฑัญญะ

ที่มา: มาจากผลการวิจัยของ สิน งามประโคน,
การวิเคราะห์พุทธวิธีสื่อสารเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (พ.ศ. ๒๕๕๙, หน้า๘๙)

พุทธนวัตกรรมการสอนแบบบรรยายธรรมของพระพุทธเจ้าที่ได้แสดงแก่พระอัญญาโกณฑัญญะนั้น พระอัญญาโกณฑัญญะได้เรียนรู้ใช้อายตนะภายในด้านมโน (ใจ) รับรู้ผ่านธรรมารมณฺ์ (อารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้) พิจารณาธรรมคือ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร โดยมีผลที่เกิดคือได้ ธรรมจักขุ (ดวงตาเห็นธรรม) ได้เกิดแกโกณฑัญญะว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งนั้นทั้งหมดย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา” เกิดปัญญาแจ่มแจ้งในความจริงภายในจิตของพระอัญญาโกณฑัญญะ **จะเห็นชัดว่าเริ่มจากการสร้างศรัทธากับผู้เรียน** กระบวนการเรียนจะเกิดกับผู้เรียนคือ ตั้งใจฟัง เข้าใจชัดตามเนื้อหาที่สอน พิจารณาด้วยเหตุและผล เกิดปัญญาแจ่มแจ้งในเนื้อหาตามความจริงแท้

ดังนั้น การสอนที่ดีกล่าวได้ว่าครูสอนต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการอยากเรียน อยากรู้ในเนื้อหาการสอนและการเรียนรู้ประเด็นนี้สำคัญที่สุดของการสอนในยุคนี้ คือ การสร้างศรัทธาให้นักเรียนอยากเรียนและไปสร้างแรงจูงใจใคร่อยากเรียนเพิ่มขึ้นโดยธรรมชาติ นอกจากนั้นขอยกกรณีการสอนนักบวชชฎิล สามพี่น้องที่พระพุทธรองค์ตั้งใจไปสอน คือ **อูรูเวลกัสสปะ**

มีชื่อเหมือนกันน้องทั้ง ๒ ท่านว่า “กัสสปะ” เป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกันเกิดในตระกูลพราหมณ์ กัสสปโคตรในกรุงราชคฤห์เมื่อเจริญวัยขึ้นได้ศึกษาจนเรียนจบไตรเพทตามลัทธิติพราหมณ์ต่อมาทั้ง ๓ คนได้ชักชวนกันออกบวชเป็นชฎิลตั้งอาศรมอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา โดยกัสสปะพี่ชายคนโต ตั้งอาศรมอยู่ที่ต้นน้ำตำบลอูรูเวลาเสนาณิคมจึงได้ชื่อว่า “อูรูเวลกัสสปะ” น้องชายคนรองตั้งอาศรมอยู่ที่ส่วนกลางแม่น้ำ

ที่ตำบลนทีจึงได้ชื่อว่า “นทีกัสสปะ” ส่วนน้องชายคนสุดท้องตั้งอาศรมอยู่ใต้สุดค้ำแม่น้ำที่ตำบลคยา จึงได้ชื่อว่า “คยากัสสปะ” ทั้งสามพี่น้อง ตั้งตนเป็นอาจารย์สอนลัทธิบูชาไฟมีชื่อเสียงโด่งดังและมีผู้ออกบวชตามเป็นบริวารจำนวนมากโดยอุรุเวลกัสสปะมีบริวารมากถึง ๕๐๐ คน นทีกัสสปะมีบริวาร ๓๐๐ คน คยากัสสปะมีบริวาร ๒๐๐ คน

พระพุทธเจ้าได้ทรงประทับอยู่อาศรมของอุรุเวลกัสสปะนี้เป็นเวลา ๒ เดือนเต็มแล้วได้ทรงแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ นานา เพื่อทำลายทิฐิความถือตัวของอุรุเวลกัสสปะ แต่ไม่ได้ผลเพราะว่าพระองค์จะแสดงฤทธิ์อย่างไรอุรุเวลกัสสปะก็ยังถือตัวอยู่อย่างเดิมพระพุทธองค์จึงได้ตรัสเตือนตรง ๆ ว่า “อุรุเวลกัสสปะ ท่านหาได้เป็นพระอรหันต์ไม่และลัทธิที่นับถืออยู่นี้ก็ยังห่างไกลความเป็นพระอรหันต์ยิ่งนักถึงกระนั้นท่านก็ยังถือดีถือลอคตัวเองและผู้อื่นว่าเป็นพระอรหันต์ แต่ถ้าหากท่านจักเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำของเรา ไม่นานก็จะได้บรรลุอรหันต์แน่นอน” อุรุเวลกัสสปะได้ฟังดังนั้นแล้วก็เกิดความสลดสังเวชใจก้มกราบแทบพระบาทแล้วพาบริวารถอดชฎาและบริวารพร้อมเครื่องอุปกรณ์บูชาไฟลอยลงแม่น้ำแล้วทูลขออุปสมบทพระบรมศาสดาทรงอุปสมบทให้ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

กล่าวถึงนทีกัสสปะซึ่งตั้งอาศรมอยู่ทางใต้แม่น้ำเห็นบริวารของชฎิลพี่ชายกับบริวารลอยน้ำมาคิดว่าคงเกิดเหตุร้ายแก่ชฎิลพี่ชายของตนเป็นแน่แท้จึงพร้อมด้วยบริวาร ๓๐๐ ท่านเดินทางมายังอาศรมของชฎิลพี่ชายเมื่อมาถึงได้เห็นชฎิลพี่ชายและชฎิลบริวารออกบวชเป็นภิกษุจึงเข้าไปถามเมื่อได้ทราบจากพี่ชายว่าลัทธิที่เรานับถืออันนั้นหาสาระมิได้และการออกบวชตามพระผู้มีพระภาคนี้เป็นทางที่จะทำให้พ้นทุกข์ได้จึงกราบทูลขออุปสมบทพร้อมกับบริวารทั้งหมดพระพุทธก็ทรงประทานอุปสมบทให้ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

ส่วนคยากัสสปะน้องชายคนสุดท้อง ที่ตั้งอาศรมอยู่ใต้สุดค้ำแม่น้ำได้เห็นบริวารของชฎิลพี่ชายลอยมาตามน้ำคิดว่าจักเกิดภัยอันตรายแก่ชฎิลพี่ชายของตนจึงรีบรุดเดินทางมาได้พบชฎิลพี่ชายและได้รู้ถึงความไม่มีสาระแก่นสารของลัทธิเดิมการบวชในลัทธิใหม่นี้เป็นทางประเสริฐก็ได้ลอยบริวารไปตามแม่น้ำและทูลขออุปสมบทพร้อมกันบริวารของตนเช่นกัน

หลังจากอุปสมบทให้ชฎิลทั้งหมดแล้วพระบรมศาสดาได้นำภิกษุ ๑,๐๐๓ รูปเสด็จไปพำนัก ณ ตำบลคยาสี่สวาททรงพิจารณาเห็นความแก่กล้าแห่งอินทรีของภิกษุเหล่านั้นแล้วจึงได้ตรัสเรียกให้ภิกษุทั้งหมดมาประชุมกันจากนั้นได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาชื่ออาทิตตปริยายสูตรสูตรที่ว่าด้วยการอุปมาภิเลสเหมือนไฟที่เผาจิตใจซึ่งเหมาะกับอุปนิสัยของชฎิลที่นับถือการบูชาไฟภิกษุเหล่านั้นส่งใจไปตามกระแสแห่งพระธรรมเทศนาจิตก็หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะสำเร็จเป็นพระอรหันต์พร้อมกันทั้งหมด^{๑๐}

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๗-๕๔/๔๗-๖๕.

เมื่อประทับอยู่ ณ ตำบลยาสีสะพอสสมครแล้วทรงเห็นว่าเป็นเวลาที่ควรแก่การประกาศศาสนา ในกรุงราชคฤห์แล้วจึงได้พาบริวารทั้งหมดเดินทางไปยังกรุงราชคฤห์โดยเข้าไปพักที่ลัทธิวันอุทยาน สวรรคตาลหนุ่มของพระเจ้าพิมพิสาร

พระเจ้าพิมพิสารครั้นได้ทรงทราบว่าขณะนี้พระพุทเจ้า พร้อมบริวารมาพำนักที่อุทยานพระองค์ จึงพาอำมาตย์ราชมนตรีพร้อมชาวเมืองประมาณหนึ่งแสนสองหมื่นคน เข้าเฝ้าขณะนั้นชาวเมืองทั้งหลาย ต่างแสดงอาการที่ไม่เคารพบ้างก็ประกาศชื้อโคตรของตนบางคนก็คุ้ยเสียดังเพราะยังมีความสงสัยอยู่ ระหว่างพระพุทเจ้ากับพระอุรุเวลกัสสปะนั้นใครเป็นศิษย์เป็นอาจารย์กันแน่พระพุทเจ้าทรงทราบถึง ความคิดของคนเหล่านั้นจึงตรัสให้พระอุรุเวลกัสสปะ แสดงให้เห็นคนเหล่านั้นให้หายสงสัย

ลำดับนั้นพระอุรุเวลกัสสปะได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระพุทเจ้าขึ้นไปบนอากาศและกลับลงมากราบที่พระบาท ของพระพุทเจ้า ๓ ครั้งแล้วพระบรมศาสดาว่าพระบรมศาสดาเป็นอาจารย์ของท่าน ท่านเป็นศิษย์ของ พระบรมศาสดา เมื่อชาวเมืองทั้งหลายเห็นดังนั้นก็สิ้นสงสัยมีใจอ่อนน้อมต่อพระพุทองค์จากนั้นทรงแสดง ธรรมชื่ออนุปปุพพิกาและอริยสัจ ๔ เมื่อจบพระธรรมเทศนาพระเจ้าพิมพิสารพร้อมกับบริวารอีกประมาณ หนึ่งแสนหนึ่งหมื่นคน ได้บรรลุนิเวศน์และแสดงตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงตลอด ชีวิต

พระอุรุเวลกัสสปะพร้อมน้องชายทั้งสอง ได้เป็นกำลังสำคัญช่วยในการประดิษฐานพระพุทศาสนา ให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองในมครรัฐได้สำเร็จและด้วยเหตุที่พระอุรุเวลกัสสปะเมื่อออกบวชแล้ว มีบริวารมากถึง ๑,๐๐๐ องค์ พระพุทเจ้าจึงทรงยกย่องไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะคือเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ด้านผู้มีบริวารมากดังนี้

ผลการสอนพระอุรุเวลกัสสปะเถระ^{๑๑} พบว่า

๑. เป็นผู้เลิศทางมีบริษัทบริวารมาก
๒. ท่านเป็นเจ้าของหมู่คณะมีบริวารถึง ๕๐๐ คน
๓. เกิดการเรียนรู้ผ่านอายตนะ ได้แก่ จักขุ (นัยน์ตา) โสตะ (หู) ฆานะ (จมูก) ชิวหา (ลิ้น) โภภะ (อารมณ์ที่พึงถูกต้องด้วยกาย) มโน (ใจ) เป็นของร้อนร้อนเพราะไฟคือราคะโทสะและโมหะร้อนด้วยทุกข์ มีชาติชราและมรณะ เป็นต้น^{๑๒}

จากการฟังธรรมจากพระพุทเจ้าของพระอุรุเวลกัสสปะเถระนั้นท่านได้ใช้ประสาทในการรับฟัง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการบรรลุธรรมของท่าน ผู้เขียนสังเคราะห์พุทธนวัตกรรมการสอนได้ดั่งภาพที่ ๑.๐ ดังนี้

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๒๔/๒๙.

^{๑๒} รายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๔/๖๔-๖๕ และ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๘/๒๗-๒๘.

การเรียนรู้ผ่าน อายตนะภายใน	การเรียนรู้ผ่าน อายตนะภายนอก	หลักพุทธธรรมที่ทรงสอน	ผลที่เกิดจากการรับ สารหลักธรรม
จักขุ (ตา) ↔ รูป (รูป)	รูป (รูป)	อาทิตตปริยายสูตร ไฟ คือ ราคะ โทสะและโมหะร้อนด้วย ทุกข์มีชาติชราและมรณะ	สิ่งทั้งปวงคือจักขุ (นัยน์ตา) โสตะ (หู) ฆานะ (จมูก) ชิวหา (ลิ้น) โภกฐัพพะ (อารมณ์ที่ พึงถูกต้องด้วยกาย) มโน (ใจ) เป็นของร้อนร้อนเพราะไฟ คือราคะโทสะและโมหะร้อน ด้วยทุกข์มีชาติชราและ มรณะเป็นต้น
โสตะ (หู) ↔ สัทตะ (เสียง)	สัทตะ (เสียง)		
ฆานะ (จมูก) ↔ คันธะ (กลิ่น)	คันธะ (กลิ่น)		
ชิวหา (ลิ้น) ↔ รส (รส)	รส (รส)		
กาย (กาย) ↔ โภกฐัพพะ (สิ่งต้องกาย)	โภกฐัพพะ (สิ่งต้องกาย)		
มโน (ใจ) ↔ ธรรมารมณ (อารมณ์ ที่เกิดกับใจหรือสิ่งที่ใจรู้)	ธรรมารมณ (อารมณ์ ที่เกิดกับใจหรือสิ่งที่ใจรู้)		

ภาพที่ ๒ พุทธวัตกรรมการสอนแบบบรรยายธรรมแก่พระอรุเวลกัสสปะ

ที่มา : มาจาก สิน งามประโคน, การวิเคราะห์พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
(พ.ศ. ๒๕๕๙, หน้า๙๒)

พุทธวัตกรรมการสอนแบบบรรยายธรรมของพระพุทธเจ้าที่ได้แสดงแก่พระอรุเวลกัสสปะเถระเกิดการเรียนรู้ผ่านการใช้อายตนะภายในด้านมโน (ใจ) รับรู้ผ่านธรรมารมณ (อารมณ์ที่เกิดกับใจหรือสิ่งที่ใจรู้) พิจารณาธรรมคือ อาทิตตปริยายสูตร โดยมีผลที่เกิดคือได้บรรลุพระอรหันต์ด้วยการพิจารณาสิ่งทั้งปวงคือ จักขุ (นัยน์ตา) โสตะ (หู) ฆานะ (จมูก) ชิวหา (ลิ้น) โภกฐัพพะ (อารมณ์ที่พึงถูกต้องด้วยกาย) มโน (ใจ) เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะและโมหะร้อนด้วยทุกข์มีชาติชราและมรณะเป็นต้น สำหรับพุทธวัตกรรมการสอนนี้จะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนตามความรู้พื้นฐานเดิมที่พวกเขาเชื่อให้เห็นความแตกต่างที่เห็นคุณค่าดีกว่าเดิมจนทำให้อรุเวลกัสสปะ เกิดศรัทธา และตั้งใจฟังการสอน พิจารณาด้วยเหตุและผล เข้าใจชัดด้วยปัญญา

สรุปนวัตกรรมการสอนตามพุทธวิธีใหม่ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

๑. หลักการสอนให้เป็นการเข้าใจสภาพความจริงตามธรรมชาติแต่ละบริบทความต้องการของผู้เรียน

๒. สอนตามปัญหาความต้องการของผู้เรียนเป็นพื้นฐานที่สำคัญ

๓. สอนให้สอดคล้องกับภูมิความรู้ของผู้เรียนหรือระดับชั้นเรียน

๔. ครูสอนต้องมีความรู้ดีในการสอนและมีหลักกัลยาณมิตร

๕. สร้างศรัทธากับผู้เรียนด้วยภูมิธรรม ภูมิความรู้ของครูสอนให้เด่นชัด

๖. สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้

๗. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามสถานการณ์

๘. ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงเป็นรายบุคคล

บรรณานุกรม

- ทีศนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- สิน งามประโคน. การวิเคราะห์พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา. คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พ.ศ. ๒๕๕๙.
- พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน. นวัตกรรม. [ออนไลน์].แหล่งที่มา : <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/> [๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๕]